49.11.81.

MINISTERE DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE

MINISTERIE VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT LES FAÇADES DE LA CHAPELLE SAINTE-ANNE SISE RUE DE LA MADELEINE A BRUXELLES

BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE GEVELS VAN DE SINT-ANNAKAPEL GELEGEN MAGDALENASTEENWEG TE BRUSSEL

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Vu l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier, notamment les articles 22 et 23;

Gelet op de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed, inzonderheid op artikelen 22 en 23;

Vu l'arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale du 14 juin 2001 entamant la procédure de classement comme monument des façades de la chapelle Sainte-Anne sise rue de la Madeleine à Bruxelles ;

Gelet op het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 14 juni 2001 houdende instelling van de prodedure tot bescherming als monument van de gevels van de Sint-Annakapel gelegen Magdalenasteenweg te Brussel ;

Vu l'avis du collège des bourgmestre et échevins de la ville de Bruxelles émis le 30 août 2001 ;

Gelet op het advies van het College van Burgmeester en Schepenen van de stad Brussel uitgebracht op 30 augustus 2001 ;

Vu l'avis favorable de la Commission royale des Monuments et des Sites émis le 17 octobre 2001 ;

Gelet op het gunstig advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen uitgebracht op 17 october 2001 ;

Considérant que le propriétaire, la Régie des bâtiments, n'a pas transmis d'observation dans les délais prévus par l'ordonnance du 4 mars 1993 ;

Overwegende dat de eigenaar, de Regie der gebouwen, geen opmerkingen heeft meegedeeld binnen de termijnen zoals bepaald door de ordonnantie van 4 maart 1993 ;

Sur la proposition du Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale et du Secrétaire d'Etat chargé des Monuments et Sites,

Op de voordracht van de Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en van de Staatssecretaris belast met Monumenten en Landschappen,

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION DE BRUXELLES-CAPITALE • COLLÈGE RÉUNI DE LA COMMISSION COMMUNAUTAIRE COMMUNE • CHANCELLERIE

BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING • VERENIGD COLLEGE VAN DE GEMEENSCHAPPELIJKE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE • KANSELARIJ

ARRETE:

Article 1er – Sont classées comme monument la façade avant et la façade latérale droite de la chapelle Sainte-Anne, sise rue de la Madeleine, en raison de leur intérêt historique, artistique, esthétique et social précisé dans l'annexe I du présent arrêté ; connue au cadastre de Bruxelles, 4e division, section d, 8e feuille, parcelle n° 1077 d (en partie). La délimitation de l'ensemble est reprise sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

Art. 2 - La zone de protection relative à l'ensemble décrit dans l'article 1er comprend l'ensemble des parcelles et des voiries ainsi que les parties de parcelles et de voiries reprises dans le périmètre délimité sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

Art. 3 - Le ministre qui a les monuments et sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Bruxelles, le 29 -11- 2001

Par le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation Urbaine et de la Recherche Scientifique,

François-Xavier de DONNEA

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites et du Transport rémunéré des Personnes,

Willem DRAPS

BESLUIT:

Artikel 1 – Worden beschermd als monument de voor- en rechter zijgevel van de Sint-Annakapel, gelegen Magdalenasteenweg, vanwege hun historische, artistieke, esthetische en sociale waarde zoals nader bepaald in bijlage I van dit besluit ; bekend ten kadaster te Brussel, 4de afdeling, sectie d, 8ste blad, perceel nr. 1077 d (deel). De afbakening van het geheel wordt aangeduid op het plan gevoegd in bijlage II bij dit besluit.

Art. 2 - De vrijwaringszone met betrekking tot het in artikel 1 vermelde geheel omvat het geheel van de percelen en de wegen, alsook gedeelten van de percelen en de wegen opgenomen in de omtrek zoals afgebakend op het plan in bijlage II van dit besluit.

Art. 3 – De minister bevoegd voor de monumenten en landschappen, is belast met de uitvoering van dit besluit.

Brussel, 29 -11- 2001

Door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

V.9511

CHANCELLERIE

Copie certifiée conforme
31 -12- 2001
Voor eensluidend afschrift

CHANCELLERIE
Gilles CLAREBOUT
KANSELARIJ

ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT LES FAÇADES DE LA CHAPELLE SAINTE-ANNE SISE RUE DE LA MADELEINE A BRUXELLES

Réf. cadastrale : Bruxelles, 4e division, section d, 8e feuille, parcelle n° 1077 d (en partie).

Description sommaire :

De style baroque, la façade de la chapelle Sainte-Anne est divisée en deux registres et recouverte d'un parement de grès (AVB, NPP B22). Le pignon du registre supérieur est cantonné de larges volutes et couronné d'un fronton triangulaire sommé de vases et piqué d'une croix. Le registre inférieur de la façade, scandé de pilastres ioniques et sous corniche profilée, est ouvert au centre par un large portail cintré sous larmier frappé d'une clé à volute et flanqué de pilastres panneautés en creux ; au-dessus, des consoles à volutes soutiennent le fronton brisé interrompu par une niche cintrée portant l'inscription « S. ANNAE S. » et s'ornant de part et d'autre de grenades et de volutes. Cette niche abrite les statues de *Ste-Anne tenant Marie enfant* dont les originaux, sculptés par Jérôme II Duquesnoy, sont conservés à la cathédrale des Saints-Michel-et-Gudule. Le mauclair sculpté de la porte en chêne est également une copie dont l'original est conservé au Musée de la ville de Bruxelles. De part et d'autre du portail, des niches semblables sont ornées d'un cartouche et d'une coquille. Le registre supérieur de la façade, souligné par un entablement, est rythmé par des pilastres composites et éclairé par une large baie cintrée à encadrement baroque sur consoles, à clé et larmier. Au sommet de la façade, le fronton frappé d'un cartouche est souligné par un entablement profilé. La façade latérale (sud) de la chapelle, également recouverte d'un parement de grès, présente trois travées et est percée de hautes baies cintrées. La façade latérale droite date des années 1950. Actuellement, ce petit oratoire abrite une simple chapelle accessible depuis l'église Sainte-Marie-Madeleine ; de conception moderne, elle est dédiée à sainte Rita.

Intérêt présenté par le bien selon les critères définis à l'article 2, 1° de l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier :

Intérêt historique, artistique, esthétique et social:

La chapelle Sainte-Anne se trouve dans la zone de protection délimitée autour de la Grand-Place inscrite sur la Liste du Patrimoine Mondial par l'UNESCO en 1998.
A l'origine, la chapelle Sainte-Anne « primitive » avait été édifiée rue de la Montagne grâce à un legs de Jean van Zuene, un marchand bruxellois, et consacrée le 13 juillet 1519 par l'évêque de Cambrai ; sa fondation fut approuvée par Charles Quint en 1521 (A. Henne et A. Wauters, *Histoire de la ville de Bruxelles*, vol.3, Bruxelles, 1968-1972). Construite sur un lieu de passage important et de circulation très dense, la chapelle devait permettre aux voituriers séjournant dans les auberges environnantes d'entendre la messe avant leur départ. Dès 1527, la chapelle Sainte-Anne fut prise en charge par la gilde des teinturiers, ensuite par celle des fourreurs et plus tard par les notables du quartier. Devenue trop petite, la chapelle fut agrandie à plusieurs reprises pour finalement être démolie et reconstruite en 1655, peut-être d'après des plans de l'architecte L. Van Heil de Malines. La façade actuelle est un témoin de cette reconstruction. Après le bombardement du Maréchal Villeroi en 1695, la chapelle fut fortement endommagée comme l'indique une gravure d'après Auguste Coppens (*Perspective des ruines de Bruxelles*) : au milieu des décombres, seules les façades furent épargnées. Après avoir subit d'importants travaux de restauration, la chapelle Sainte-Anne fut une nouvelle fois consacrée en 1699. Fermée en 1798, elle fut vendue comme bien national. On la rouvrit entre 1802 et 1804 pour la restituer définitivement au culte en 1814. Expropriée au début du 20e siècle en vue de l'aménagement de la Jonction Nord-Midi, elle abrita temporairement un cinéma (AVB, FI C3572). En 1927, lors de la création de la rue Cardinal Mercier, on démolit presque entièrement la chapelle, ne laissant subsister

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION DE BRUXELLES-CAPITALE • COLLÈGE RÉUNI DE LA COMMISSION COMMUNAUTAIRE COMMUNE •
CHANCELLERIE

que la façade et la partie antérieure de l'édifice (cliché A.C.L.). A l'occasion de l'élargissement de la rue de la Montagne en 1956-1957, S. Brigode et M. Brunfaut firent démonter et reconstruire la façade et, très vraisemblablement, la première travée adjacente de la façade latérale contre le bas-côté Nord de l'église Sainte-Marie-Madeleine.

La façade de la chapelle Sainte-Anne est un bel exemple du style baroque brabançon qui connut à Bruxelles un grand rayonnement au 17e siècle. La façade présente en effet des éléments caractéristiques de l'adaptation du baroque italien à la tradition locale, une synthèse qui se développa dans le Brabant sous l'influence de l'architecte J. Franquart (1582-1651), auteur de l'église Saint-Jean-Baptiste-du-Béguinage. Divisée en deux registres, la façade est marquée par un avant-corps central limité verticalement par des pilastres et sommé d'un fronton triangulaire. L'élan vertical gothique de cet avant-corps, marqué en son centre par un large portail surmonté d'une niche contenant un groupe sculpté, est contrecarré par des entablements horizontaux. La façade est également animée de ressauts qui s'accompagnent d'une décoration baroque simple (frontons triangulaires et fronton brisé interrompu, cartouche, vases, coquilles). Par sa sobriété décorative, la façade de la chapelle Sainte-Anne peut être comparée à une autre église baroque bruxelloise, l'église des Brigittines, érigée en 1663-1667 par l'architecte Léon Van Heil de Malines, auteur présumé de la façade de la chapelle. Avant sa destruction partielle en 1927, la chapelle était un édifice mononef, un plan typiquement baroque marqué par l'esprit de la Contre-Réforme car destiné à donner une diffusion accrue au prêche (AVB, NPP B22). Les six travées terminées par une abside semi-circulaire étaient couvertes d'une voûte d'arêtes baroque.

Consacrée aujourd'hui au culte de sainte Rita, la chapelle Sainte-Anne est fort fréquentée tout au long de la journée.

Vu pour être annexé à l'arrêté du 29 -11- 2001 ,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et des Sites, de la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique,

François-Xavier de DONNEA

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et des Sites et du Transport Rémunéré des personnes,

Willem DRAPS

Copie certifiée conforme
31 -12- 2001
Voor eensluidend afschrift

V.9511

CHANCELLERIE
Gilles CLAESSOUT
ATTACHÉ

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION DE BRUXELLES-CAPITALE • MINISTÈRE DE LA COMMISSION COMMUNAUTAIRE COMMUNE •
CHANCELLERIE

BIJLAGE I VAN HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE GEVELS VAN DE SINT-ANNAKAPEL GELEGEN MAGDALENASTEENWEG TE BRUSSEL

Kadastrale gegevens: Brussel, 4de afdeling, sectie d, 8ste blad, perceel nr. 1077 d (deel).

Beknopte beschrijving:

De barokke gevel van de Sint-Annakapel heeft twee registers en is bedekt met een parement van zandsteen (AVB, NPP B22). Het gaat om een halsgevel met brede voluten en een driehoekig fronton bekroond door siervazen en een topstuk met kruis. De benedenbouw wordt geleed door Ionische pilasters en een gekorniste kroonlijst. Centraal is de gevel onderbroken door een brede rondboogpoort met waterlijst en voluutsleutel tussen verdiepte pilasters; erboven dragen voluutconsoles een gebroken fronton en de bekronende rondboognis met het opschrift "S. ANNAE S.", die aan weerszijden versierd is door voluten met granaatappels. In de nis staat de beeldengroep *Sint-Anna die het Kind Maria draagt*, waarvan het origineel, gebeeldhouwd door Jérôme Duquesnoy, in de Sint-Michiels-en-Sint-Goedelekathedraal is bewaard. Ook de eiken deurmakelaar is een kopie naar het origineel, dat bewaard wordt in het Stadsmuseum van Brussel. Soortgelijke nissen aan weerszijden van de poort zijn versierd met een cartouche en schelp. Het bovenregister van de gevel, met entablement, wordt geritmeerd door composiete pilasters en verlicht door een breed rondboogvenster in barokke omlijsting met consoles, sleutel en waterlijst. Het fronton van de geveltop heeft een cartouche en wordt afgelijnd door een gekornist hoofdgestel.
De (zuidelijke) zijgevel van de kapel, eveneens bedekt met een parement van zandsteen, telt drie traveeën en heeft hoge rondboogvensters. De rechter zijgevel dateert uit de jaren 1950. Heden is de kleine bidkapel ingericht als een eenvoudige, modern ingerichte kapel die gewijd is aan Sint-Rita en toegankelijk via de Magdalenakapel.

Waarde van het goed volgens de maatstaven vastgesteld in artikel 2, 1° van de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed:

Historische, artistieke, esthetische en sociale waarde:

De Sint-Annakapel bevindt zich in de vrijwaringszone die afgebakend werd rond de Grote Markt naar aanleiding van de inschrijving van dit geheel op de Lijst van het Werelderfgoed door de UNESCO in 1998.
De "oorspronkelijke" Sint-Annakapel werd opgericht in de Bergstraat, met een legaat van Jan van Zuene, een Brussels koopman, en op 13 juli 1519 ingewijd door de bisschop van Kamerijk. Karel V bekrachtigde de oprichting in 1521 (A. Henne en A. Wauters, *Histoire de la Ville de Bruxelles*, dl. 3, Brussel, 1968-1972). De kapel werd opgetrokken op een druk en belangrijk verkeersknooppunt, ten behoeve van de voerlui die in omliggende herbergen verbleven en alzo de mis konden bijwonen vóór hun vertrek. Vanaf 1527 werd ze in gebruik genomen door de verversgilde, later door de bontwerkers en ten slotte door notabele buurtbewoners. De kapel onderging herhaaldelijk uitbreidingen en werd in 1655 uiteindelijk afgebroken en heropgebouwd, mogelijk naar de plannen van de Mechelse architect L. Van Heil. De huidige gevel is een getuige van deze reconstructie. Uit een gravure naar Auguste Coppens (*Zicht op de ruïnes van Brussel*) blijkt dat de kapel zwaar beschadigd werd tijdens het bombardement van maarschalk Villeroi in 1695: te midden van de ruïnes staan enkel nog de gevels overeind. Na belangrijke restauratiewerken, volgde een nieuwe inwijding van de Sint-Annakapel in 1699. In 1798 werd ze gesloten en verkocht als nationaal goed. Tussen 1802 en 1804 opende ze opnieuw haar deuren en in 1814 deed ze definitief terug dienst als erehuis. Begin 20ste eeuw volgde de onteigening met het oog op de aanleg van de Noord-Zuidverbinding, en huisvestte ze tijdelijk een bioscoop (AVB, FI C3572). Bij de aanleg van de Kardinaal Mercierlaan, in 1927, werd nagenoeg de hele kapel gesloopt, op de westgevel en het achterste deel na (foto A.C.L.). Naar aanleiding van de

BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING
KANSELARIJ
VAN DE GEMEENSCHAPPELIJKE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE

verbreding van de Bergstraat in 1956-1957, lieten S. Brigode en M. Brunfaut de voorgevel en, zeer waarschijnlijk, de aansluitende travee van de zijgevel demonteren en heropbouwen tegen de noordelijke zijbeuk van de Magdalenakapel.

De voorgevel van de Sint-Annakapel is een fraai voorbeeld van Brabantse barokstijl, die in Brussel veel succes had in de 17de eeuw. De gevel vertoont immers de typische kenmerken van de Italiaanse barok, aangepast aan de lokale traditie, een synthese die zich in Brabant ontwikkelde onder invloed van architect J. Franquart (1582-1651), die ook de Sint-Jan-Baptistkerk ontwierp. De gevel is verdeeld in twee registers en vertoont een middenrisaliet tussen pilasters met bekronend driehoekig fronton. De gotische, verticaliserende beweging van het middenrisaliet, met brede poort en bekronende nis met beeldengroep, wordt tegengewerkt door de horizontale entablementen. Uitsprongen verlevendigen het geheel en gaan vergezeld met een eenvoudige barokdecoratie (driehoekige frontons en gebroken fronton, cartouche, siervazen, schelpen). Door de decoratieve soberheid kan de gevel van de Sint-Annakapel vergeleken worden met een andere barokkerk in Brussel, de Brigittinenkerk. Deze werd in 1663-1667 opgetrokken door de Mechelse architect Léon Van Heil, die mogelijk ook de gevel van de kapel ontwierp. Vóór de gedeeltelijke afbraak in 1927, was de kapel een eenbeukig gebouw, met typische barokke plattegrond in de geest van de Contrareformatie, zoals blijkt uit de grote ruimte die voorzien was voor de preek (AVB, NPP B22). De zes traveeën eindigden op een halfronde apsis en hadden een barok kruisgewelf.

Vandaag is de veelbezochte Sint-Annakapel aan de Heilige Rita gewijd.

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 29 -11- 2001

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en Minister van Plaatselijke Besturen, Tewerkstelling, Huisvesting en Monumenten en Landschappen,

François-Xavier DE DONNEA

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

Willem DRAPS

Copie certifiée conforme
31 -12- 2001
Voor eensluidend afschrift

CHANCELLERIE
Gilles CLAERBOUT
KANSELARIJ

KANSELARIJ

V.9511

ANNEXE II A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT LES FAÇADES DE LA CHAPELLE SAINTE-ANNE SISE RUE DE LA MADELEINE A BRUXELLES

BIJLAGE II VAN HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE GEVELS VAN DE SINT-ANNAKAPEL GELEGEN MAGDALENASTRAAT TE BRUSSEL

DELIMITATION DE LA ZONE DE PROTECTION

AFBAKENING VAN DE VRIJWARINGSZONE

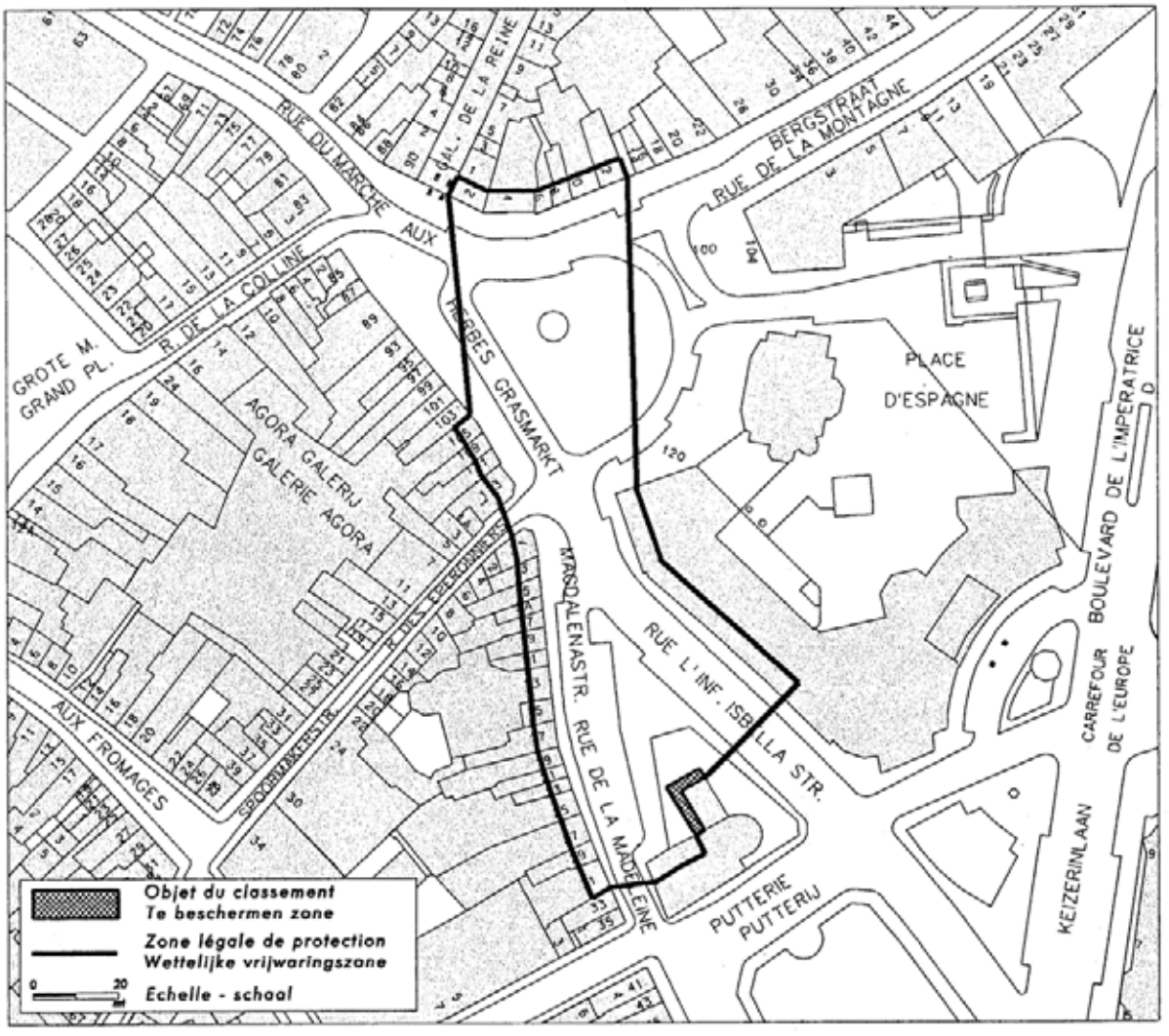

Vu pour être annexé à l'arrêté du 29 -11- 2001

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 29 -11- 2001

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

François-Xavier de DONNEA

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites et du Transport rémunéré des personnes,

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

Willem DRAPS

Copie certifiée conforme
31 -12- 2001
Voor eensluidend afschrift

CHANCELLERIE

KANSELARIJ